

5. Informacions morfològiques i sintàctiques

5.1. Les accepcions i les subaccepcions de l'article duen expressada la categoria gramatical després dels números en negreta o en cursiva.

Hi ha un nombre reduït d'articles que no tenen categoria gramatical en la primera accepció (variants gràfiques, contraccions i mots de difícil categorització). Ex.:

jaure

V. JEURE.

cal

[pl. *ca/s*]

Contracció del mot *ca*, 'casa', i l'article *el*.

rai²

1 Mot que, posposat a un membre d'una oració, introdueix o emfatitza un sentit satisfactori que contrasta amb allò que es desprèn del context lingüístic, més o menys ampli, o amb allò que es pressuposa o se sobreentén. *En Pere rai; ell no està tan mal ferit i segur que se'n sortirà. Vosaltres rai, que sou joves i teniu molta vida per davant. El passat rai; l'esdevenidor t'ha de preocupar. —La Maria encara no ha arribat. —Això rai; podem començar sense ella. Avui rai, que ja tenim la feina enllestida i podem plegar aviat. Ara rai, que ja hi ha una carretera; abans sí que era difícil d'arribar-hi. Dir-ho rai; fer-ho és una altra cosa. Si podem acabar rai; el mal és si no tenim prou temps.*

2 **malament rai** V. MALAMENT.

En les subentrades que són locucions adjectivals, adverbials, conjuntives o prepositives i que constitueixen una accepció, la categoria gramatical de la locució apareix a continuació de la subentrada. La resta de les subentrades del diccionari no duen categoria gramatical.

abric

1 1 m. Cosa que abriga. *Una pell de be era el seu abric durant la nit.*

1 2 m. Peça de vestir que es posa sobre les altres i serveix per a protegir-se del fred, especialment la de mànigues llargues, cordada al davant, que arriba normalment fins als genolls o fins als peus. *El seu millor abric era una capa de llana gran. Agafa l'abric i la bufanda, que avui fa molt fred.*

1 3 **abric de tres quarts** Abric que arriba aproximadament a mitja cuixa.

2 1 m. Indret on un està a cobert contra les injúries del temps. *Un abric contra el vent. L'antiga pallissa feia d'abric del bestiar.*

2 2 **abric meteorològic** Construcció on s'instal·len els instruments meteorològics per a protegir-los dels agents externs i permetre alhora la ventilació interior.

2 3 m. BALMA.

2 4 m. Allò que resguarda contra un perill. *Quan vivia a casa, els pares eren el seu abric.*

3 1 **a l'abric** loc. adv. A COBERT. *Un porxo on érem a l'abric. Deixar el bestiar a l'abric.*

3 2 **a l'abric de** loc. prep. A COBERT DE. *Eren a l'abric del vent. Ens posarem a l'abric del ràfec.*

5.2. Alguns articles duen, entre claudàtors, informació morfològica sobre les entrades (forma del femení, plurals irregulars, invariabilitat quant al nombre, formes irregulars dels verbs) i indicacions sobre la llengua d'origen o de tipus sintàctic. Si aquesta informació afecta tot l'article, està situada en l'encapçalament, just sota l'entrada i

apareix en color vermell; si només afecta una accepció o una subaccepció, apareix al començament d'aquesta accepció o d'aquesta subaccepció.

Quan un adjectiu presenta unes restriccions respecte del substantiu amb què es combina, s'indica mitjançant l'expressió metalingüística «s'aplica a...» al final de la definició i separada d'aquesta per una coma. Ex.:

abrainat -ada

adj. Que germina poc temps després d'ésser sembrat, s'aplica als cereals. *Blat abrainat, civada abrainada.*

Quan un verb presenta respecte del subjecte unes restriccions semàntiques més estrictes que les del verb de la definició, es fa constar el subjecte al principi de la definició seguit d'una coma. Ex.:

renillar

v. intr. El cavall, cridar.

En les definicions dels verbs transitius, quan la construcció sintàctica o la combinatòria semàntica del verb de la definició no coincideixen amb les del verb definit, s'indica entre parèntesis allò que en la definició representa el complement directe del verb definit. Ex.:

cometre

2 *v. tr.* Fer (una acció reparable). *Cometre un crim, un pecat. Cometre una indiscreció, una atzagaiada. Cometre grans excessos.*

beneir

1 1 *v. tr.* Una persona, especialment un sacerdot o una sacerdotessa, invocar la protecció de Déu (sobre algú o sobre alguna cosa) amb paraules o cerimònies rituals. *El bisbe beneí els assistents. Beneir una nau. Beneir la taula abans de menjar.*

En els verbs pronominals s'indica explícitament si són transitius o intransitius. Ex.:

empassar-se

1 1 *v. tr. pron.* Fer-se passar (quelcom) gola avall, de la boca a l'esòfag. *Menjant una oliva s'ha empassat el pinyol. Empassar-se la saliva. Li costava empassar-se una píndola tan grossa.*

1 2 *v. tr. pron. PER EXT.* Com vols que en una hora m'empassi tot aquest llibre?

1 3 **empassar-se saliva** Suportar en silenci, sense protestar, una ofensa, una extorsió, etc.

1 4 *v. tr. pron.* Creure's (una cosa falsa). *S'empassa totes les mentides que li diuen. Empassar-se una doctrina falsa.*

1 5 **fer empassar la píndola a algú** Fer-li creure una falsedat, una exageració, etc.

2 1 *v. tr. pron.* Algú, callar (allò que hauria volgut dir). *Li volia dir que era massa ingenu, però m'ho vaig empassar.*

2 2 *v. tr. pron.* Pair (un dany, un tort, etc.). *No s'han pogut empassar que no els convidéssim.*

3 *v. intr. pron.* Abandonar un partit, bàndol, estol, etc., per passar a formar part d'un altre en pugna o rivalitat amb aquell. *Empassar-se a l'enemic.*

abstenir-se

[p. p. *abstingut*; ind. pr. 1 *abstinc*, 3 *absté*; ind. fut. *abstindré*, etc.; subj. pr. *abstingui*, etc.; subj. imperf. *abstingués*, etc.; imper. 2 *abstén*]

1 v. intr. pron. Privar-se de fer alguna cosa. *Abstenir-se de menjar carn. Abstenir-se d'estudiar. Abstenir-se de votar. En el dubte, abstén-te.*

2 v. intr. pron. Privar-se d'alguna cosa, especialment de menjar o beure. *M'abstinc del vi. S'absté de la carn.*

Els verbs pronominals en què el pronom té un valor expressiu constitueixen una subaccepció que només conté exemples. Ex.:

morir

[p. p. *mort*; ind. pr. 3 *mor*]

1 1 v. intr. Cessar de viure. *Tots hem de morir. Morir jove. Morir d'una desgràcia, d'un accident. Morir amb tot el coneixement. Morir ofegat, cremat. Morir de vellesa, de fam.*

1 2 v. intr. pron. *No viurà gaire: es morirà aviat. Aquests presseguers es moren tots.*

1 3 v. intr. pron. Ésser afectat per alguna cosa [...]

Els usos intransitius pronominals sense valor causatiu que són l'alternativa d'usos transitius amb valor causatiu es recullen en una subaccepció que conté o bé una definició i un exemple o bé només un exemple. Ex.:

trencar

1 1 v. tr. Fer trossos o fragments (alguna cosa dura) colpint-la, prement-la. *Trencar un vidre, un mirall, un plat. Trencar pedra. Trencar ametllons, avellanes, nous, pinyons. Trencar fusta. Trencar-se algú algun os. Trencar-se un braç, una cama.*

1 2 v. tr. PER EXT. *Trencar un tracte. Trencar la fe jurada, la paraula donada. Trencar l'amistat amb algú.*

1 3 v. intr. pron. *Trencar-se un vidre.*

2 1 v. tr. **no haver trencat mai cap plat** Expressió que s'aplica a la persona que [...].